

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovnskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovnskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočanst(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj neznanica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Bertran Badiu, École normale supérieure, Paris

Surovi januar (1)

Sačuvati nit – januar-maj 1965.

„J'ai pu lire toute une pièce de Shakespeare – 'Coriolan' – sans en perdre le fil. „Das Rotverlorene“ – te rappelles-tu ? Eh bien, nous le retrouverons, ce „rouge-perdu“, éperdument rouge, éperdument vivant.“

Paul Celan Žizeli Celan-Lestranž

Januar je u Celanovom kalendaru bio težak mesec, a naročito januar 1965. godine, iako je godina počela sa dobrim željama, pisanim i izrečenim preko telefona, koje je Celan primao i izgovarao kao kakve magične formule. Kao i obično, od praznih fraza društvene konvencije, Celanova kreativnost sačinjava nešto mnogo snažnije. Pesniku Eriku Arentu, koji ga je pozovao tačno u ponoć prvog januara, rekao je, „Vaš poziv mi je dao hrabrosti“. Sutradan, mada nije bio najbolje raspoložen, uložio je napor da pismeno odgovori na pitanje jevrejske pesnikinje i filozofkinje Margarete Zusman, da li je „mirniji“? „To sigurno nije prava reč, ali mi se čini da imam više samopouzdanja“. Bez sumnje ovo samopouzdanje, mu je omogućilo da napiše distih 3. januara i time najavi mogući novi početak: „Za novu godinu ili više za nov alat“. Naslov asocira promenu godine sa promenom muzičkog ključa, transformaciju od cvrkutave senice u violinu, ali takođe, ovom prilikom, promenu alata za pisanje: do tada pišući naličje perom, Celan je počeo da piše svoje pesme direktno pisacom mašinom. Pogirava se sa nazivom antologije apsurdnih pesama (Besmisleni stihovi), Die Meisengeige, u kojoj je i sam prisutan sa dve razdragane pesme, „Comptine“ i „Grand bleu-bleu d'anniversaire avec batterie de rimes et d'assonances“, prema zahtevu berlinskog pisca i ilustratora Gintera Bruna Fuhsa. Nemačka reč Meisengeige bukvalno znači „violina senice“: „Tamo gde violine cvrkuću, senice violinisti/Najviolinskiji violinista, sviraj svoju violinu – odbrojanje, mi živimo!“ (Da wo die geige meist, da geigt die meise eben. / Am geigsten, GEIGER, geig – count down, wir leben!). Ovo

odbrojavanje, koje se obavlja tik pre lansiranja rakete kao i u dočeku nove godine, je takođe odbrojavanje života koji prolazi, nešto što se željenjem dobrih želja teži izbrisati. Da bi dobro razumeli ova dva stiha, trebalo bi da smo svesni da eine Meise haben se grubo prevodi kao „nemati sve ovce na broju“ (ekvivalent, dakle, reči

Tokom tih prvih dana januara, Celan pokušava da sakupi snagu, da usredsredi misli na ono što bi mu moglo pomoći, okreće se svojim bližnjima u nadi da će dijalog sa njima biti nešto više od puke, svakodnevne komunikacije

spinnen). Takođe se, u ovom kontekstu odbrojavanja, pomišlja i na Gajgerov brojač (Geigerzähler) koji služi za merenje radioaktivnosti. Međutim, iako kratak i lagan, ovaj distih se nikako ne može shvatiti olako: on ima dubinu vica. Celan dočekuje novu godinu uz zadovoljstvo pomešano sa iznenađenjem da su on i njegovi i dalje živi, uprkos „aferi Gol“, kampanji klevetanja, koja, u njegovim očima, prati logiku antisemitskih progona. Svestan da je to na jedan poseban način suprotnost pesma koje piše u zbirci Ničija ruža (Die Niemandrose) objavljenoj godinu dana ranije, Celan nije pogrešio u nameri da je objavi, kao ni preostale šaljive pesme, poput onih u kojima su aforizmi sa moralnim i poetološkim porukama koje naziva „Gegenlichter“, ili „contres-jours“. Celan ih skuplja još od 1947-48, ali najveći broj njih su

napisani oko 1960. godine, i neće biti objavljene za njegova života.

Odmah pošto spominje povratak svog sina iz Melana, gde porodica njegove žene ima kuću, i pošto zapiše u svoj dnevnik bez daljeg komentara, naslov distiha iz nove godine, Celan posvećuje ono što je napisao „Žizeli“, koliko u nameri da ubedi nju toliko i sebe: „Ono što hrani moju borbenost i veru u pravdu me održava. Ono što čini suprotno, moram odbiti, inače ne mogu živeti“. Kao i uvek kod Celana, afirmacija ovog uverenja je praćena razmišljanjem o važnosti koju za njega nosi judaizam, koji se filigranski upisao u svako njegovo napisano delo: etički, „pneumatski“, neregulirani judaizam, judaizam bez zajednice, judaizam koji definiše celokupno njegovo pisanje. Ponavlja sebi iznova „reči [pisca] Morica Hajmana“, prema kom je često osećao bliskost i koji je bio jedan od nosećih stubova izdavačke kuće u kojoj on objavljuje svoja dela, S. Fišer: „Kada bi se Jevrejim našao na pustom ostrvu, on bi i na to gledao kao na jevrejsko pitanje, eto u čemu je stvar“. Štaviše, pojačava Hajmanov moto dodajući još jedno ostrvo: „dva ostrva ovakve prirode bi se mogla spojiti plivanje i razumevanje, što bi značilo moguću solidarnost“. (Između prvog i drugog Jevrejina, po mogućnosti ne/Jevrejina.) Ili bi možda bilo dobro da ima vulkanskih potresa? „Telekomunikacija“ je nezamisliva u tom slučaju, samo razgovor uživo, i živa tišina“.

Tokom tih prvih dana januara, Celan pokušava da sakupi snagu, da usredsredi misli na ono što bi mu moglo pomoći, okreće se svojim bližnjima u nadi da će dijalog sa njima biti nešto više od puke, svakodnevne komunikacije. Već neko vreme pridaje veći značaj izvesnim događajima u svom dnevnom životu u vezi sa vestima koje mu stižu u pismima, novinama, književnim časopisima i knjigama, toliko da to sve zapisuje pažljivo za svoju ličnu upotrebu. Među jutarnjom poštom jedanaestog, on pronalazi pismo urednika iz S. Fišer Verlag, Petra Dumitriju. **Nastavlja se**

Bila jednom jedna zemlja Persija i u njoj pisac, matematičar, astronom i geograf po imenu Muhamed ibn Musa al-Horezmi. Jedan od najvećih matematičara dosad, otac je nekoliko grana i osnovnih pojmova u ovoj disciplini, a smatra se začetnikom algebre

Algoritam za pravljenje pice

Iako nam pomisao na picu izaziva reakcije neuporedivo drugačije nego pomisao na pisanje algoritama, moramo se zapitati šta ćemo ukoliko nas baka greškom zaključa u stanu (mislila je da se pre 11 nećemo probuditi, a mi kao prave vrednice ustali u 9) i ode kod komšinice na kafu. Svi znamo koliko se ta sedeljka može odužiti. U frižideru, sem podvarka od juče – ništa. Telefon nije ponela, a fiksni, ko još ima fiksni telefon (da, čak ga ni bake više nemaju). Mi gladni, a vazduhom se širi miris iz picerije preko puta. E, tu nastupa naš lukavi plan, jer imamo algoritam za picu. Imamo li ga?

Zastaćemo samo nakratko i priču o algoritmima početi kao bajku. Bila jednom jedna zemlja Persija i u njoj pisac, matematičar, astronom i geograf po imenu Muhamed ibn Musa al-Horezmi. Jedan od najvećih matematičara dosad, otac je nekoliko grana i osnovnih pojmova u ovoj disciplini, a smatra se začetnikom algebre.

Takođe, zaslužan je i za nastanak

algoritama. Niz preciznih uputstava koja nas, korak po korak, vode do rešenja nekog problema, nazivan je, pogrešnim izgovorom prezimena pomenutog matematičara – algoritam.

I sad se vraćamo u bakin stan, sa frižiderom i podvarkom, ali ostavom punom namirnica. Hoćemo li napraviti picu? Imamo li algoritam za pravljenje pice? To je jednostavno: napravimo podlogu, stavimo fil i ispečemo je. Gotovo. Ali... rekli smo da je algoritam „niz preciznih uputstava...“, tako da se vraćamo na početak. Podloga, testo, smesa je brašna, kvasca i vode. Dobro ih izmešamo i istanjimo u obliku kruga. A zatim fil, premažemo podlogu kečapom, dodamo šećer, vegetu, kulen, pršutu, masline ili ipak ne, mortadelu, oooo daaa..., pečurke obavezno, kačkavalj i preko svega toga pospemo origano. Kompletnu podlogu sa filom sad stavimo u rernu, podesimo rernu na 250-300 stepeni Celzijusa i pečemo desetak minuta. Pica spremljena po našem algoritmu je gotova!

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke, „Danas“ predstavlja izabrane priče sa naučnopopularnog portala elementarium.cpn.rs

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA
VODORAVNO: